

МОТИВИ

КЪМ ПРОЕКТА НА ПРАВИЛНИК ЗА УСТРОЙСТВОТО И ДЕЙНОСТТА НА ПЛОВДИВСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ”

Необходимостта от разработване на нов Правилника на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски” **се мотивира от следните обстоятелства:**

А. Пловдивският университет е *сред малкото висши училища в страната, които не са направили промени в своя основен Правилник през последните 10 години*. От приемането на университетския правилник през 2005 г. до момента са направени не по-малко от 17 (седемнадесет) поправки в ЗВО. Други – сравними по национално значение и капацитет университети (СУ, ТУ, УНСС и др.) отразяваха промените, докато изчакването на промени в ЗВО и други национални нормативни документи от страна на Университета продължи доста дълго време (мотиви за „изчакване“ предвид „очаквани нови промени“ имаше и във втората половина на 2013 г., и към настоящия момент).

Б. Настъпиха съществени *промени в нормативната база на висшето образование* (спец. в частта за оценка на качеството по критериалните системи на НАОА, развитието на академичния състав и др.) *и в университетската инфраструктура* (във връзка с работата по европейски и университетски проекти).;

В. През изминалите 10 (десет) години) *Пловдивският университет забележимо промени своя облик, капацитет, структура и материално-техническа база* - отбелязано по достойнство и от НАОА при последната институционална акредитация. Промени се *технологичната и научноизследователската инфраструктура* на Университета (на базата на множество европейски и вътрешни проекти и значими резултати на отделни екипи).

Г. Едновременно с това значително нарасна **количеството и разновидностите на вътрешните университетски процедури и регламенти** (достатъчно е да споменем процедурите по акредитация, развитие на академичния състав и оценяване на научноизследователската дейност), **а така също на документите и справките** (обработвани и съхранявани в различни университетски архиви или продуцирани за външни институции).

Д. От друга страна, *вече сме в 4-тата (решаваща) година на 10-годишния период за реализация на „Стратегията за развитие на Пловдивския университет (2011 – 2020)“*, приета от АС в началото на 2011 г. Достатъчно е да цитираме приоритет „без който е невъзможно постигане на основната цел на Стратегията в краткосрочен период: *проектиране и създаване на пакет от научно обосновани стандарти и нормативна база за обучение, изследвания, управление и оценка на академичното качество*“. Ще отбележим, че елементи на нормативна база, подходяща за реализация на Стратегията се обсъждат и/или приемат инцидентно в практиката на Университета (единни ECTS формати на учебни планове и програми, указания за провеждане на КСК’2014 с използване на ИКТ средства, стандарти за е-курсове и ресурси и др.).

<p>Основна цел, преследвана при разработването на правилника е – осигуряване на конкурентни предимства на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, свързани най-вече с реализацията на неговата Стратегия за развитие (2011 – 2020 г.).</p>

Последователният и целенасочен подход за осъществяване на Стратегията за развитие на Университета не може да се осъществи на базата на сега действащия Правилник. Постигането на поставената стратегическа цел и представените по-горе обстоятелства налагат разработване на нов Правилник за устройството и дейността на Пловдивския университет.

На пръв поглед **Правилникът е доста по-пространен и сложен като структура от своя предшественик**. Причината - стремеж да се осигури **адекватна нормативна база за постигнатото значително по-високо качествено равнище** (резултат на ускорено развитие през последните 10 години) и *осъществяваните план-програми за реализация на стратегически планове и проекти за технологично обновяване* във всички университетски сфери на дейност. В хода на работата по проекта за Правилник, под формата на изследване бяха обстойно проучени нормативни документи на повече от 10 български университети, вкл. висши училища, сравними по величина и национална значимост с Пловдивския университет. Предложеният проект е най-близък до Правилника на СУ, като се отличава от него най-вече по предприетия опит за нормативно осигуряване на решения на университетски проблеми от стратегически, организационен и технологичен характер с цел повишаване на ефективността на управление на базата на проектни резултати.

От изложените мотиви и съображения следват определени **изисквания към съдържанието и структурата на новия Правилник на Университета**.

На първо място – по възможно най-добър начин *да се използва опитът на други университети в изграждане на нормативната база*.

На второ - въвеждането в действие на модерна университетска технологична инфраструктура през следващите години *да бъде осигурено с подходяща нормативна база и организация за функциониране на университетската информационна и комуникационна инфраструктура* (постановка от Стратегията за развитие на ПУ „П. Хилендарски“).

На трето – *да се редуцира сложността на организацията и управлението на разнородните университетски дейности, потоци от документи и допълнителни поднормативни университетски правилници и регламенти* (напр. със специализация, избягване на дублирането на дейности и отговорности, унифициране на нормативната база и използване на ИКТ).

На четвърто – *да се отделят сравнително по-консервативните организационни структури, норми и общоуниверситетски правила (като част от новия Правилник)*, а сравнително по-динамичните - да станат част от добре обмислена и структурирана система от университетски правилници по основни сфери на дейност, които да заменят/актуализират множеството сега действащи нормативни документи от различно равнище (университетско, факултетско, филиално, катедри и звена), по направления (образование, наука, управление, бюджет и финанси, и др.) и тип (правилници, регламенти, указания и др.).

Подобно решение би редуцирало не само общият брой нормативни документи и регламенти, но би дало възможност и за оперативно осъвременяване при необходимост от АС на нормативната база и организационната структура на Университета на базата на следните **принципи**:

А. Пакетите от нормативни документи по основни сфери на дейност (вж. Приложение 1. на новия Правилник) - основа на университетската нормативна база;

Б. Причисляването на всяко специализирано или спомагателно звено, център или лаборатория към конкретна сфера на дейност (вж. Приложение 2. на новия Правилник) - основа на университетската организационна структура.

Прилагането на принципи А. и Б. опростява нормативната и организационна структура на Университета и води до по-точно регламентиране на конкретните отговорности и задължения на всяко университетско звено при едно условие – **адекватно да бъдат определени основните сфери на университетска дейност**.

В тази връзка, в Правилника се предлага въвеждане на т. нар „**университетски сектори**“ като вид организационни структури, които да координират следните 7 (седем) ос-

новни университетски сфери на дейност: образование, наука, управление, информационна инфраструктура, бюджет и финанси, логистика и стопанисване, социална политика.

С цел постигане на по-голяма гъвкавост в новия Правилник е осъществена следната идея – основните нормативни документи, различни от Правилника (Приложение 1.) да се разработват от секторните съвети (комисии) и да се приемат от АС. Въвеждане на подобна практика значително ще повиши оперативността като даде възможност за по-бързо (в рамките на месец – периода на провеждане на АС) реагиране на промени в националното законодателство или на други обективни обстоятелства.

Всеки отделен сектор може да се координира по два начина - със или без участието на **специализирано университетско звено**, на подчинение на което евентуално да са и други университетски звена, центрове и лаборатории. Докато определянето на периметъра на горните 7 сектора едва ли би довело до особена дискусия, то въпросите – дали, и кои сектори организационно да се подкрепят от съответни специализирани звена са открити. Въпросите могат да бъдат решени още при приемането на Правилника или отложени за по-късно.

В предложения проект на Правилник, с идеята да не се усложнява излишно текстът, на съответните места не са дадени решенията и в двете алтернативи. Обикновено е посочена само една от алтернативите - например, в описанието на функциите на секторите (членове 96., 100., 104., 107., 112., 116. и 121.) *не се предполага, че съществува (се създава) специализирано звено* (тук никъде не се среща думата „управление“ или нейни производни), докато в чл. 88 ал. 1. (също и в алинеи с номер 2. на членове 110, 104, 106, 110, 119 и 125, където е използван израз „контролни и управленски функции“) се предполага, че секторът е обслужващо звено. Едва след като се определят основните сфери на дейност (например споменатите по-горе 7 сектора), за всеки от тях ще бъде избрано между двете алтернативи (базиране или не на специализирано звено). При първата алтернатива координацията ще се осъществява само от **съвети за развитие** на съответния сектор (аналог на известните от по-рано „общоуниверситетски комисии“), но с едно отличаващо ги качество – **цялостна координация и наблюдение на съответната университетска сфера на дейност**. Възможната втора алтернатива – създаване и¹ на специализирано координационно звено за съответния сектор (може би само за някои сектори?) също заслужава внимание. На този етап **изглежда, че университетската общност би подкрепила по-скоро консервативната първа алтернатива**, въпреки че конструктивна дискусия – специално за „тежки“ сфери на университетска дейност, може да доведе до решение за създаване на съответно координационно звено.. Посочените по-горе примери с конкретни членове и алинеи (в 2-те алтернативи) в проекта за Правилник показват, че текстовете позволяват относително несложна редакция в едната или другата посока за всяка конкретна сфера на дейност – след като този набор бъде определен.

И при двете алтернативи не се изземат управленски функции от АС. Така например, в чл. 96. ал. 1. ясно се казва: „Сектор „Образование“ е звено, което осъществява административно, техническо и методическо обслужване и координация на университетската образователна дейност“ (аналогично и за останалите сектори). Освен това, *предоставянето евентуално на допълнителни отговорности на съветите за развитие в съответните сфери на дейност е предмет на следващо уточняване в нормативната база* (Приложение 1.), която предстои да бъде приета от АС.

Предложената организационна структура (вкл. разпределянето на всяка университетска дейност в съответен сектор) не усложнява съществуващата организационна схема и не води до значими промени, а само определя и назовава области на дейности, които **и в момента са обособени** в Университета, имат свои ръководители, а в редица

¹ „и“ означава, че в този случай пак се създава съвет за развитие на сектора.

случаи - и с изградени съответни комисии¹. **Потвърждение:** в момента същите тези университетски сектори „Наука“, „Образование“ и „Информационна инфраструктура“ се наблюдават и координират от 3-ма зам.-ректори, „Бюджет и финанси“ и „Социална политика“ – от 2-ма функционални ръководители, „Логистика и стопанисване“ – от пом.-ректор, „Управление“ – от ректора. Предложеният вариант в Правилника само по-точно и безконфликтно разпределя отговорностите на университетските звена по сектори и предоставя възможност на ректора да определя равнището на отговорност за всеки университетски сектор (зам.-ректор, функционален зам. ректор, пом.-ректор или мениджър) в зависимост от конкретната ситуация, кадровия състав и управленските идеи.

Секторните съвети за развитие (могат да се нарекат и по друг начин, за което вече има постъпило предложение – „комисия“):

- ще заменят (и отменят, поне на първо време) множеството сега съществуващи (и недоказали се с ефикасността си) комисии, като нови комисии към съответния сектор/секция ще се създават само при законова или доказана необходимост (чл. 127.).
- ще координират основните университетски звена и дейности в съответния сектор (вж. членове 96., 100., 104., 107., 112., 116., 121.) и по същество ще играят ролята на помощни органи на АС (също формулирано в текста на проекта за Правилник);
- ще разработват и предлагат за приемане от АС на нормативни документи в съответния сектор, а също така ще извършват проблематичното към момента проследяване/контролиране на тяхното прилагане/изпълнение в университетската практика.

Гореизложеното показва отново плодотворността на разделението на отговорностите по „университетската вертикала“ - в момента, например, не е ясно кой разработва/контролира нормативните и университетски документи за дадена сфера на дейност (на практика това сега се извършва от лица, определени за случая). По този начин трудоемката работа по промени в нормативната база ще се редуцира по сложност, като се разпредели по специализираните секторни съвети, в състава на които се предполага че ще бъдат включвани не толкова (и само) представители на основни звена, колкото (и най-вече) специалисти в областта. Надяваме се, че последното ще допринесе за по-голяма ефективност в работата на съответните секторни съвети.

В проекта за Правилник е **регламентирана възможност** (може би дискусийна на пръв поглед) **за създаване на институти в структурата на Университета**. Разбира се, раздел „Институт“ би могъл и да отпадне от крайния вариант на Правилник. От друга страна, в Стратегията за развитие на ПУ (2011 – 2020), приета от АС, е записано „Стратегията трябва да подпомогне и интензифицира научноизследователските и иновационните дейности и да осигури **поетапно приобщаване на ПУ към категорията на изследователските университети**“. Ако наистина приемаме идеята за развитие на Пловдивския университет през следващите години като **университет от изследователски тип**, рано или късно ще се стигне до създаване на институти в научни направления, в които Университетът е национален лидер, или търси подобна възможност.

Въвеждането на раздел за **Съвет на настоятелите** следва от промяна в ЗВО и не подлежи на дискусия.

Проектът за Правилник ограничава в известна степен свободата в модифициране (не по съществуващите процедури – вж. напр. чл. 224. и чл. 225.) на нормативни документи и регламенти от основните звена, но за сметка на това редуцира сложността на нормативната база на това равнище, разпределя отговорностите по сфери на дейност и осигурява възможност за използване на ИКТ в управлението на висшето училище. В посока по-

¹ Към момента с функции, подобни на секторните съвети са няколко университетски комисии в сфери на дейност „образование“, „бюджет и финанси“, „наука“, „информационна инфраструктура“ и др.

вишаване на ефективността на управление чрез прилагане на зелени информационни технологии (също предмет на университетски проект) в Правилника се регламентира създаването на **многофункционален университетски цифров архив**.

За терминологията

Направен е опит за уточняване на наименованията на следните 3(три) категории лица:

- 1) всички субекти на Правилника – преподаватели, служители и студенти;
- 2) всички лица на ОТД с Университета;
- 3) всички лица, назначени на академична длъжност според ЗРАСРБ и ЗВО.

За категория 1) в проекта за Правилник се предлага термина „академична общност“; за категория 2) се предлага термина „академичен състав“ (вкл. научно-преподавателски състав, специалисти и служители по основно трудово правоотношение с Университета), а за 3) – „научно-преподавателски състав“ (също приеман без възражения).

Съдържанието на термина „академичен състав“ е спорно. Според чл. 6. ал. 3. на ЗВО „академичен състав“ включва „висококвалифициран преподавателски, научно-преподавателски, изследователски или художественотворчески състав“, а според чл. 2. (1) на ЗРАСБ „Академичният състав включва заемащите академични длъжности във висшите училища и научните организации, както и други лица по Закона за висшето образование (курсивът е мой)“. Поради известна неопределеност на съдържанието на термина, следващо от горния текст, например в Правилника на Софийския университет (ал. 2. на § 1. в допълнителните разпоредби) е постановено: „академически състав са научно-преподавателските кадри, преподавателите, докторантите, студентите и специализантите“. В проекта за Правилник на ПУ е приета последната норма, но би могло да се приеме и друго наименование на категория 2).

За необходимото финансиране

Естествен е въпросът изисква ли въвеждането на нормите на Правилника допълнително финансиране?

Отговорът е кратък и категоричен – **ДА**.

С една малка подробност обаче. Стратегията за развитие на Университета (2011 – 2020) (по-горе неведнъж стана дума за нея) беше приета без поставяне на подобен въпрос – по всяка вероятност много хора считаха, че постановките там са само едно добро пожелание.

От 2011 г. обаче, академичното ръководство започна усилена (и успешна) работа по осигуряване на необходимото външно и вътрешно проектно финансиране. Само за усъвършенстване на университетските системи за управление и въвеждане на електронни форми на обучение беше спечелено проектно финансиране на обща сума ок. **1,300,000 лв.** В тази връзка, през настоящата учебна година започна поетапно въвеждане в ежедневната практика на ПУ на т. нар. „Пловдивски електронен университет“¹ – приоритет на Стратегията, разработвана по два университетски проекта, финансирани по ЕСФ (с ръководители съответно проф. З. Козлуджов и проф. Г. Тотков). В проектите (още на фаза „кандидатстване“) предвидливо бяха включвани редица дейности по създаване на университетската нормативна база (например на разделите относно информационната инфраструктура, системата за оценка на качеството, организацията на електронното и дистанционното обучение и мн. други). Да не забравяме и ежедневния интелектуален труд и приноси на десетки универси-

¹ Аргумент, подкрепящ правилността на възприетите подходи е публикуваната преди няколко месеца **Национална Стратегия за ефективно прилагане на ИКТ в образованието и науката на Република България (2014-2020 г.)**, в която редица постановки от Стратегията на Университета са възприети, спец. идеята за създаване в следващите две години на пилотен електронен университет и на интегрирана информационна система на висшето образование.

тетски преподаватели, служители и докторанти в областта. Само за илюстрация - технологична основа на разработваната и внедрявана нормативна база в последните 3 (три) години са и **резултати на 17 (седемнадесет) докторантски дисертации¹, разработвани в Университета (от тях 9 вече са защитени)**. Тази политика на академичното ръководство трябва да продължи. Струва си да се напомни, че съгласно една от препоръките на НАОА, свързана с последната институционална акредитация на Университета, всички основни университетски звена трябва да приемат конкретни планове за провеждане на определени дейности, свързана с реализацията на Стратегията. В този смисъл се очаква и конкретен принос на основните звена по въвеждане на нормативната база, която както вече беше посочено, е тясно е свързана с осъществяване на Стратегията в следващите години.

Представените по-горе идеи, реализирани до голяма степен в проекта за Правилник - за намаляване на броя на комисиите и оптимизиране на голямата част от традиционните университетски дейности, вкл. чрез използване на „зелени“ информационни технологии, предполагат и реален икономически ефект. Точните оценки са въпрос на време, зависят от конкретните технологични решения и тяхното определяне към момента едва ли е представлява особен интерес.

Заклучение

Разработването на проект за нов Правилник на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ е **мотивирано от редица обективни обстоятелства**. Проектът е **най-близък до Правилника на СУ като се отличава** от него най-вече по разписани норми за решаване на проблеми от стратегически, организационен и технологичен характер с цел повишаване на ефективността на управление.

Предложеният проект на Правилник съдържа **иновативни за практиката на българското висше образование идеи и нормативни елементи** относно:

- организация и управление на университетска информационна инфраструктура (с цел поддържане на структура от тип „е-университет“);
- изграждане и поддържане на университетски цифров архив;
- създаване на организационна структура и нормативна система от документи, съобразена с адекватно и точно дефинирани сфери (сектори) на университетска дейност;
- организация и управление на система за оценка на качеството на базата на ИКТ;
- оптимизиране на организацията и управлението на разнородните университетски дейности, потоци от документи, университетски правилници и регламенти;
- редуциране на общия брой нормативни документи и регламенти с осигуряване на възможности за оперативно осъвременяване при необходимост и др.

Нормативната база – предмет на проекта за Правилник е **добра основа за реализация на цел, поставена в Стратегията на ПУ**, а именно - създаване на първият български електронен университет.

Финансовите средства за осигуряване на основната част от нормативните елементи са осигурени от външно и вътрешно проектно финансиране (ок. 1 300 000 лв. по най-груби оценки), а тяхната технологична основа - от резултати на 17 докторантски дисертации, разработвани в Университета (от тях 9 вече са защитени). Идеите, реализирани в проекта за Правилник относно намаляване на броя на комисиите и оптимизиране на традиционни университетски дейности, вкл. чрез използване на „зелени“ информационни технологии, предполагат и реален икономически ефект.

Забележка 1. В периода 10.6. – 15.7. предстоят (заявките са към 28.5.) обсъждания на проекта за Правилник във факултетните съвети на Философско-историческия факултет

¹ Минимален брой.

(9.6.), Педагогическия факултет (10.6) и Химическия факултет (17.6.), които се надявам, че ще дадат своя принос за подобряване на обсъждания вариант.

Предистория

С решение на АС от 18.02.2013 г. „АС приема предложената структура на Правилник за устройството и дейността на ПУ „П. Хилендарски“ (в нея присъстват сектори с наименования „научноизследователски“, „учебен“, „информационен“, „административен“ и „обслужващ“).

Основните идеи, намерили място в текстове на Правилника периодично са споделяни на РС и АС, варианти на Правилника са публикувани на сайта на Университета (22.4.2013 г., 15.5.2013 г., 23.3.2014 г. и 2.4.2014 г.) и коригирани в резултат на изказани мнения от членове на АС, от ръководители и представители на основни университетски звена и отдели, преподаватели от ЮФ, Студентския съвет и др.

На 28.3. (петък) от 10:00 – 11:30 ч. в зала КОМПАС (Ректората) беше проведено и **открито университетско обсъждане на предложения вариант.**

Бележките, постъпили в процеса на публично и открито обсъждане са отразени във вариант на Правилника, публикуван на 2.4.2014 г. на сайта на Университета.

За споделяне, обработка и систематизиране на други предложения на членовете на академичната общност относно варианта за Правилник беше стартирана и подсистема КОМПАС – ФОРУМ на създавания Пловдивски електронен университет.

На 30.4. постъпи и Становище на ФС на Факултета по математика и информатика от 23.4. съдържащо критични бележки и предложение „да се направят необходимите промени в действащия Правилник на ПУ с цел да се избегнат противоречията с приетите след това ЗВО и ЗРАСРБ и да не се налагат кардинални промени в структурата и управлението на ПУ“.

След изтичане на обявения краен срок (30.4.2013 г.) за приемане на бележки и мнения по проекта за Правилник, със средства на КОМПАС – ФОРУМ на 4.5.2014 г. беше генериран и публикуван вариант на проекта за Правилник с автоматично отразяване на всички постъпили конструктивни предложения (**повече от 70 на брой**), съпроводен от Становището на ФС на ФМИ и аргументирано мнение на проф. Г. Тотков за неговото отхвърляне.

На АС от 12.5. проф. Ем. Друмева под формата на свои бележки обоснова, че е добре **Правилникът да бъде съпроводен със съответни мотиви.** Предложението беше прието, като едновременно с това беше предложено – факултетните съвети на свои заседания да се опитат да формират становища по варианта за Правилник.

На 14.5. всички постъпили документи по въпроса за новия Правилник бяха публикувани на университетския сайт.

Настоящият документ е отговор на предложението на проф. Ем. Друмева.

29.5.2014 г.

Проф. дмн Г. Тотков